

ПРИРОДНІ ТА АНТРОПОГЕННІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ УГРУПОВАНЬ МАКРОФІТІВ МАЛИХ РІЧОК ПОНИЗЗЯ ДЕСНИ

Малі річки відіграють важливу роль у функціонуванні річкових басейнів, забезпечуючи підтримання гідрологічного режиму територій та формування заплавних ландшафтів. Одним із ключових компонентів водних екосистем є макрофіти – вищі водні та прибережно-водні рослини, які формують рослинний покрив водойм та їх прибережної смуги і виконують важливі екологічні функції. Завдяки чутливості до змін умов середовища макрофіти виступають індикаторами екологічного стану водних екосистем. Формування макрофітного покриву малих річок визначається комплексом природних та антропогенних чинників.

Метою дослідження було встановити і проаналізувати природних і антропогенних факторів формування флористичного складу і ценотичного покриву малих річок пониззя Десни та оцінка сучасного стану макрофітів у межах регіону. Територія досліджень охоплює малі річки пониззя Десни, для якої характерні рівнинний рельєф та розвинена заплавна система. Помірно континентальний клімат із достатнім зволоженням створює сприятливі умови для розвитку водної та прибережно-водної флори.

Результати досліджень показали, що формування фіторізноманіття малих річок пониззя Десни значною мірою залежить від гідрологічних і морфологічних особливостей водотоків. Найбільше різноманіття макрофітів характерне для верхів'їв малих річок і заболочених заплавних ділянок, де зберігаються природні гідрологічні умови.

У басейні річки Меша, витoki якої пов'язані з «Бондарівським болотом», де формуються сприятливі умови для розвитку різноманітної флори водних і прибережно-водних рослин, характерної для поліських водних екосистем.

Подібні умови спостерігаються у верхній течії річки Жеведь, де збереглися заболочені ділянки заплави, що сприяє формуванню багатой флори макрофітів. У середній та нижній течії цієї річки, де русло частково каналізоване, відзначається зменшення видового різноманіття та трансформація рослинного покриву.

У басейні річки Верев на структуру флори макрофітів істотно впливають ставкові зарегулювання та використання прилеглих територій у сільському господарстві, що призводить до змін гідрологічного режиму водотоків.

У річці Смолянка поєднання природних і антропогенних факторів також визначає сучасний стан макрофітного покриву. У верхів'ях, де зберігаються лісові масиви та природні ділянки заплави, флора характеризується більшою різноманітністю, у середній та нижній течії вплив мають меліоративні системи.

Для річок Махнея та Любич характерна сезонна нестабільність гідрорежиму, що проявляється у зниженні водності в літній період, обмежуючи розвиток водної рослинності та зумовлює переважаючу прибережно-водної.

У басейнах річок Вздвиг і Золотинка зберігаються відносно сприятливі умови для розвитку макрофітів, що пов'язано з природним характером русел і наявністю заплавних біотопів.

Важливу роль у збереженні природного стану рослинного покриву відіграють території ПЗФ, зокрема ландшафтний заказник місцевого значення «Золотинка».

Отже, формування фітопокриву малих річок пониззя Десни визначається природними факторами (гідрологічний режим, морфологія русел і заболоченість заплави) та антропогенними змінами (меліорація, каналізація русел, зарегулювання стоку та агровикористання територій). Найбільше різноманіття макрофітів зберігається у верхів'ях річок та на заболочених ділянках заплави, тоді як у середніх і нижніх течіях відзначається трансформація рослинного покриву. Збереження макрофітної флори малих річок потребує підтримання природного гідрологічного режиму, охорони заплавних територій та обмеження антропогенного навантаження на прибережно-водні біотопи.